

13. Mithas, S. & Lucas, Jr H. C. (2010) What is Your Digital Business Strategy? *IT Professional*, no. 12, pp. 4–6.
14. Accenture agency. Retrieved from: <https://www.accenture.com/us-en/about/strategy-index>
15. Kuibida, V. S., Karpenko, O. V. & Namestnik, V. V. (2018) Tsyfrove vriaduvannia v Ukraini: bazovi definitsii poniatiino-katehorialnoho aparatu [Digital implementation in Ukraine: basic definitions of the conceptual and categorical apparatus]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. Derzhavne upravlinnia*, no. 1, pp. 5–10.
16. Matt C., Hess T. & Benlian A. (2014) Digital Transformation Strategies. *Business & Information Systems Engineering*, no. 57(5), pp. 339–343.
17. Bain&Company (2017) Digital Strategy for a B2B World. Retrieved from: <https://www.bain.com/insights/digital-strategy-for-a-b2b-world>
18. Bharadwaj, A. et al. (2013) Digital Business Strategy: Toward a next generation of insights, no. 37(2), pp. 471–482.
19. Sebastian I. M. et al. (2017) How Big Old Companies Navigate Digital Transformation. *MIS Quarterly Executive*, no. 16(3), pp. 197–213.
20. Voskoboieva, O. V. & Romashchenko O. S. (2018) Indeks tsyvrovizatsii yak osnovnyi faktor rozvytku tsyfrovykh tekhnolohii [Digitization index as a major factor in the development of digital technologies]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes* (electronic journal), no. 4(26), pp. 56-61.
21. Ismail, M., Khater, M., Zaki, M. (2017) Digital Business Transformation and Strategy: What Do We Know So Far? Retrieved from: https://cambridgeservicealliance.eng.cam.ac.uk/resources/Downloads/Monthly%20Papers/2017NovPaper_Mariam.pdf
22. Netology. Retrieved from: <https://netology.ru/glossariy/digital-strategiya>

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-77>

УДК 377.1

РОЛЬ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

THE ROLE OF STUDENT-CENTERED EDUCATION IN THE SYSTEM OF SPECIALISTS TRAINING IN ECONOMIC SPECIALTIES

Песцова-Світалка Оксана Станіславівна
кандидат економічних наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0499-6197>

Pestsova-Svitalka Oksana
Poltava State Agrarian University

Стаття присвячена актуальним питанням аналізу ролі студентоцентрованого навчання в системі підготовки фахівців в закладах вищої освіти. Проаналізовано та систематизовано основні ідеї студентоцентрованого навчання як підходу до організації освітнього процесу відповідно до його складових, визначених Законом України «Про вищу освіту». З'ясовано необхідність створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти. Проаналізовано особливості ціннісної сфери студентів економічного профілю із різним рівнем професійної спрямованості та виділено особливості практичної реалізації студентоцентрованого навчання в закладі вищої освіти. Досліджено основні інструменти студентоцентрованого навчання, які використовують в Полтавському державному аграрному університеті.

Ключові слова: студентоцентризм, студентоцентроване навчання, освітній процес, освітнє середовище, індивідуальна освітня траєкторія.

Статья посвящена актуальным вопросам анализа роли студентоцентрированного обучения в системе подготовки специалистов в высших учебных заведениях. Проанализированы и систематизированы основные идеи студентоцентрированного обучения как подхода к организации образовательного процесса в соответствии с составляющими, определенными Законом Украины «О высшем образовании». Выявлена необходимость создания образовательной среды, ориентированной на удовлетворение потребностей и интересов соискателей высшего образования. Проанализированы особенности ценностной сферы студентов экономического профиля с разным уровнем профессиональной направленности и выделены особенности практической реализации студентоцентрированного обучения в высших учебных заведениях. Исследованы основные инструменты студентоцентрированного обучения, которые используются в Полтавском государственном аграрном университете.

Ключевые слова: студентоцентризм, студентоцентрированное обучение, образовательный процесс, образовательная среда, индивидуальная образовательная траектория.

The article is devoted to the topical issues of analysis of the role of student-centered education in the system of training specialists in higher education institutions. The main ideas of student-centered learning as an approach to the organization of the educational process in accordance with its components, defined by the Law of Ukraine "On Higher Education" are analyzed and systematized. The peculiarities of students' activity as autonomous and responsible subjects of the educational process are characterized. It was found that the majority (54%) of the studied students are characterized by a low level of focus on the profession of economic profile, for them the predominant values are leisure, love, high social status and recognition of people. For the fourth part of the subjects is characterized by an average level of focus. These students are mostly interested in the profession, are interested in professionally important information, but their professional orientation is not stable and selective. Only a minority (21%) of economic students are characterized by a strong professional orientation. So, higher education institutions should create an educational environment that will meet the needs and interests of higher education seekers, taking into account all levels of professional orientation of students. It is determined that an important direction of meeting the needs and interests of higher education seekers is the formation of an individual educational trajectory. It provides

for the training of the applicant for higher education carried out according to the Individual Curriculum, which is developed for the academic year on the basis of the educational program, curriculum and includes all compulsory and optional educational components; selection of higher education disciplines and the level of their complexity in the amount of not less than 25% of the total number of ECTS credits of the educational program; individualization in the organization of independent work of the student and in the process of conducting individual-consultative classes; opportunity to study, intern or conduct research activities in another institution of higher education (scientific institution) in Ukraine or abroad on the basis of academic mobility. The construction of the educational process on the basis of mutual respect and partnership is highlighted and the main tools of student-centered learning used at Poltava State Agrarian University are studied.

Keywords: student-centeredness, student-centered learning, educational process, educational environment, individual educational trajectory.

Постановка проблеми. Сучасна модель вищої освіти націлює освітню діяльність закладів вищої освіти на формування вагомих професійних компетентностей і результатів навчання здобувачів вищої освіти. Тому важливого значення у підготовці фахівців економічних спеціальностей набуває студентоцентризм як концентрація зусиль на врахуванні індивідуальних якостей здобувачів вищої освіти, здатностей до формування індивідуальних освітніх траєкторій та, відповідно, індивідуального профілю компетентностей. Реалізація студентоцентрованого підходу неможлива без розуміння сутності, основних ідей та інструментів студентоцентрованого навчання як інноваційного підходу до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, розглянута в даній статті знаходить своє відображення у різних за підходами і висновками публікацій зарубіжних та вітчизняних науковців об'єднаних спільною ідеєю: розвиток концепції студентоцентрованого навчання, що є новою парадигмою освітнього процесу вищої школи, спрямованої на формування компетентного, конкурентоспроможного фахівця [1; 2; 3; 4; 5; 10; 11; 13]. Бойко М.М. розкрила особливості студентоцентрованого підходу в системі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в сучасних закладах вищої освіти [1]. Аналіз феномену студентоцентрованого освітнього середовища, його ресурсів у закладі вищої освіти, шляхів взаємозв'язків у системі «студент – викладач» здійснили О. С. Заблоцька, І. М. Ніколаєва [3]. А.М. Колот аналізує студентоцентризм як вектор розвитку економічної освіти та підвищення якості освітніх послуг [4]. Паламарчук О. визначив методи студентоцентрованого навчання і викладання [5]. Равчина Т., Шемелюк Г. розкрили особливості організації освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства,

що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і студентів [10]. Теоретичне обґрунтування використання студентоцентрованого підходу до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства пропонують Н. Сосницька, С. Глікман [11]. Чумак М. акцентував увагу на значущості особистісно-орієнтованого підходу для підтримання оптимального режиму студентоцентрованого навчання [13].

Актуальність та важливості цього питання не втрачається і вимагає систематизації теоретичних підходів відповідно до положень законодавства України про вищу освіту.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз практичної реалізації студентоцентрованого навчання як підходу до організації освітнього процесу відповідно до його основних складових, визначених в законодавстві України про вищу освіту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Студентоцентроване навчання розглядається як підхід навчання, при якому індивідуальні особливості студента до навчання максимально повно доповнюються сприятливим високо мотивуючим університетським середовищем, зорієнтованим на поглиблене вивчення і опанування нових знань. Що дозволяє забезпечити взаємозв'язок особистості та суспільства в навчальному процесі, гармонійно узгоджуються їх інтереси на засадах рівноправності та взаємоповаги.

Концепція студентоцентризму реалізується через студентоцентроване навчання, що передбачає активну навчальну та пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти при набутті необхідних компетентностей і зростання відповідальності за власне навчання, спрямованої на досягнення певного результату. В основу студентоцентрованого навчання покладена не тільки знання, як компетентістна модель освітньої діяльності, а й орієнтація на поєднання знань, умінь, навичок, здатностей розв'язувати складні завдання в

умовах сучасних культурно-мистецьких, соціальних та економічних викликів [9].

Поняття студентоцентрованого навчання було вперше запроваджено на Львівському Комюніке 2009 р., в якому зазначалося, що студентоцентроване навчання допоможе студентам розвинути компетентності і бути конкурентоспроможними на ринку праці [15].

Відповідно до «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)» запровадження студентоцентрованого навчання і викладання є таким, що [12, с. 12]:

- поважає і враховує різноманітність студентів та їх потреби, уможливаючи гнучкі навчальні траєкторії;

- враховує та використовує різні способи надання освітніх послуг, якщо це доцільно;

- гнучко використовує різноманітні педагогічні методи;

- регулярно оцінює та коригує способи надання освітніх послуг і педагогічні методи;

- підтримує відчуття автономності у того, хто навчається, водночас забезпечуючи йому відповідний супровід і підтримку з боку викладача;

- сприяє взаємній повазі у стосунках «студент-викладач»;

- має належні процедури для розгляду скарг студентів.

Законом України «Про вищу освіту» (стаття 1) визначено, що «студентоцентроване навчання – підхід до організації освітнього процесу, що передбачає [7]:

- заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу;

- створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії;

- побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу».

Основна мета студентоцентрованого навчання – створення сприятливих умов для якісного засвоєння знань, формування професійних умінь і навичок та інших компетентностей, при збереженні свобод здобувачів вищої освіти для досягнення культурних і освітніх цілей.

Ідеї студентоцентризму стають важливим підґрунтям проектування освітнього середовища, яке створює умови для саморозвитку, самореалізації та самоорганізації особистості

у професійній діяльності, творчості та інших видах діяльності.

Розглянемо основні ідеї студентоцентрованого навчання як підходу до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти відповідно до складових студентоцентрованого навчання визначених законом України «Про вищу освіту» (рис. 1).

Студентоцентроване навчання характеризується: активним, а не пасивним навчанням; досконалим вивчення і розумінням сутності дисциплін; збільшенням відповідальності з боку студента; самостійністю і незалежністю студента; взаємозалежністю і взаємоповагою між викладачем і студентом; умінням об'єктивно аналізувати та оцінювати власні дії з метою усунення недоліків у роботі, поглиблення рівня професійної компетентності до викладання і навчання як з боку викладача, так і з боку здобувача вищої освіти.

Edwards R. зазначає, що цінність студентоцентрованого навчання полягає у тому, що воно ставить студента у центр навчального процесу, задовольняє його потреби, дає змогу вивчати те, що йому потрібно у спосіб, який підходить саме йому. Зайві витрати людського та освітнього ресурсу скорочуються, оскільки студенту вже не потрібно вивчати те, що він уже знає або вміє робити, або що його не цікавить [14].

Практичний досвід викладачів коледжів засвідчує, що більшість студентів, особливо тих, які одержують середню освіту, зовсім не привчені до міркування над тим, що вони вивчають, які дії виконують та чому не здатні саморегулювати власну поведінку, а також самостійно вибирати й приймати рішення [10, с. 201].

За методикою «Опитувальник для виявлення рівня професійної направленості студентів» (Т. Д. Дубовицька) визначено, що більшість (54%) досліджуваних характеризуються низьким рівнем спрямованості на професію економічного профілю. Такі досліджувані вимушено вчиться на даному факультеті; вступ до навчального закладу обумовлений не їх інтересом до майбутньої професії і бажанням працювати за обраною спеціальністю, та іншими причинами, наприклад підпорядкуванням вимогам батьків, близькістю до дому та ін. Для четвертої частини досліджуваних властивий середній рівень спрямованості на професію економічного профілю. Ці студенти переважно зацікавлені у професії, цікавляться професійно важливою інформацією, але їх фахова направленість не стійка і вибіркова. Лише меншість (21%) студентів економічного

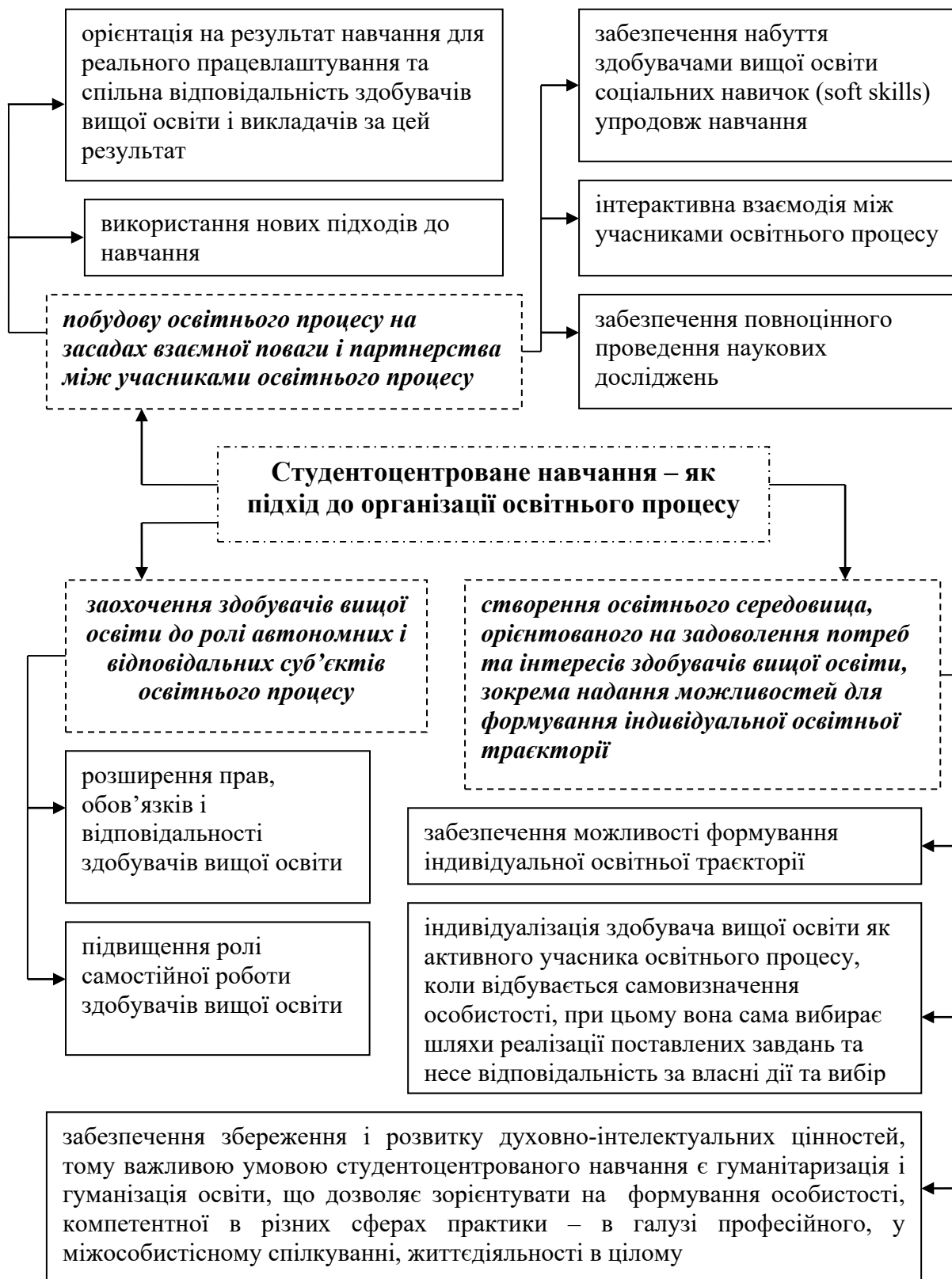

Рис. 1. Сукупність основних ідей студентоцентризму

Джерело: сформовано автором за даними [7; 9]

профілю характеризується вираженою професійною спрямованістю. Вони прагнуть до оволодіння обраною професією, яка їм подо-

бається. Такі досліджувані хочуть в майбутньому працювати і далі вдосконалюватися за даною професією [6].

Студенти з високим рівнем професійної спрямованості характеризуються переважанням цінності пізнання нового та матеріального положення. Вони налаштовані на організацію власної пізнавальної діяльності і розцінюють її як цінність. Пізнавальна діяльність таких студентів спланована, тривала, відповідає їх прагненню стати фахівцем в області економіки, і тому має для них ціннісне значення, а сам процес професіоналізації розглядається як засіб для підтримки і покращення свого матеріального становлення.

Натомість, майбутні фахівці економічних спеціальностей з низьким рівнем професійної спрямованості характеризуються переважанням цінностей відпочинку, любові, високого соціального статусу та визнання людей. Такі цінності відображають їх орієнтованість на систему соціальних стосунків, що передбачає як сам процес взаємодії, так і надання особливої ваги своєму соціальному статусу, думці оточуючих про їх положення в суспільстві. Для цих майбутніх економістів опанування обраною професією не виступає важливим (що виражається в низькому рівні спрямованості на професію економіста) і вони зацікавлені в інших сферах життєвої активності.

На думку Равчини Т., Шемелюк Г., «студенти стають суб'єктами освітнього процесу, якщо вони: у процесі оволодіння науковою інформацією пізнають реальні об'єкти, ситуації, шукають й виробляють власне розуміння, бачення об'єктивної дійсності; цілеспрямовано організують й саморегулюють навчально-пізнавальну діяльність шляхом проговорення власних навчальних дій, їхньої відповідності поставленій меті, аналізу одержаних результатів; усвідомлюють залежність результатів навчально-пізнавальної й практичної діяльності від власних здібностей, прагнень, зусиль, а також свою роль у процесі діяльності, особисту відповідальність за її організацію; мають змогу діяти самостійно, висловлювати власні судження, приймати незалежні рішення; визначають своє ставлення до змісту, процесу діяльності, формують власну позицію й самооцінку; усвідомлюють власні прогалини, досягнення й успіхи» [10, с. 202].

Студентоцентроване спрямування науково-освітньої діяльності передбачає забезпечення створення умов для розвитку як особистісних так і професійних здібностей необхідних для успішної професійної діяльності. В освітніх програмах. Зміст освітніх програм в Полтавському державному аграрному університеті забезпечують формування в осіб, які навча-

ються, загальних та фахових (спеціальних, предметних) компетентностей, що необхідні для самореалізації, активної громадянської позиції, соціальної злагоди та здатності до працевлаштування у суспільстві.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 1) індивідуальна освітня траєкторія – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план [8].

На думку А.М. Колота, студентоцентризм у практичній площині – це, перш за все, новий рівень індивідуалізації – наявність індивідуальних навчальних планів; наявність вагової варіативної складової навчального плану; наявність можливості обрати та опанувати кілька сертифікаційних програм; індивідуалізація в організації самостійної роботи студента; індивідуалізація в процесі проведення індивідуально-консультативних занять; індивідуальна підготовка студентів за навчальними планами із поглибленою науковою і освітньою складовою [4, с. 25].

Організація освітнього процесу в Полтавському державному аграрному університеті базується на студентоцентрованому підході, що передбачає розроблення освітніх програм, які зосереджено на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, що узгоджується із тривалістю освітньої програми. При цьому, студенту надаються ширші можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання.

Освітні послуги повинні максимально задовольнити бажання здобувача вищої освіти; допомогти сформувати індивідуальний план його становлення як особистості і фахівця; допомогти у визначенні індивідуальної траєкторії академічної мобільності. Обрання здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін і рівня їх складності в обсязі не менше 25 % загальної кількості кредитів ЄКТС освітньої програми В кінці кожного курсу проводиться анонімне анкетування з метою визначення думки студентів щодо того, наскільки обраний

курс був цікавим, корисним, складним та їхніх пропозицій щодо його покращення.

При студентоцентрованому викладанні й навчанні змінюються як роль викладача, так і методи викладання: окрім передачі знань викладач підтримує студента в процесі навчання, сприяє процесу пізнання. При забезпеченні постійного контакту і обговоренні здобутих знань з викладачем процес самостійного опанування матеріалу студентом стає значно ефективнішим.

Окрім успішного опанування теоретичних знань необхідним є вміння застосовувати їх студентом для вирішення практичних задач. Націленість викладача на вироблення у студента подібних практичних навичок називають «глибинним підходом» (deeper approach), який вимагає високоякісних, структурованих результатів навчання. Потреба в застосуванні такого підходу викликана тим, що роботодавці хочуть бачити випускників, які мають глибокі системні теоретичні знання та вміють застосовувати їх на практиці.

Методи студентоцентрованого викладання зміщують свою увагу від викладача до студента. Дані методи включають прийоми активного навчання, під час яких студенти вирішують проблеми, відповідають на запитання, обговорюють та висловлюють свою точку зору під час занять. До методів студентоцентрованого викладання також належать прийоми роботи в групі.

Студентоцентризм має низку інструментів, які успішно використовуються під час проведення освітньої діяльності в Полтавському державному аграрному університеті (рис. 2).

Для забезпечення студентоцентрованого підходу Паламарчук О. пропонує наступні методи студентоцентрованого навчання і викладання: завершальні папірці (one minute papers), резюме відповіді іншого студента (student summary of another's answer), побудова проблеми (stage setting), візія майбутнього (visioning and futuring), Сократів діалог, проблемно-пошуковий метод, мозковий штурм (brainstorming), подумай – розкажи другу – поділись з усіма (Think, Pair, Share), зображення ідей (Concept Maps), метод коучингових груп [5, с. 20–21].

Сучасний викладач має вкладати новий зміст у свою функцію керівника і консультанта студента для кращого засвоєння ними знань. Повинен забезпечуватися якісно вищий рівень мотивування та консультування студентів у ході підбору ними навчальної літератури, опрацювання необхідної інформації, закріплення здобутих знань на практичних заняттях. При цьому викладач виступає не тільки керівником, але й партнером, що вимагає побудови як вертикальних, так і горизонтальних зв'язків та каналів комунікації. Такий підхід дозволяє не обмежувати, а навпаки, спонукати студента до самостійних дій, готовності до постійного самовдосконалення на

Рис. 2. Характеристика основних інструментів студентоцентрованого навчання

Джерело: сформовано автором за даними [2, с. 30]

шляху опанування професійних знань. Одночасно відбувається активна комунікація в студентській групі в процесі навчання, студент вчиться почувати себе активним учасником пізнавального процесу у високомотивованому творчому середовищі.

Висновки. У Законі України «Про вищу освіту» визначено поняття студентоцентрованого навчання як сучасного концептуального підходу до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Цей підхід передбачає заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу. Дослідження ціннісних орієнтацій студентів економічного профілю свідчить, про те, що більшість студентів характеризуються низьким рівнем спрямованості на професію, для них переважаючими є цінності відпочинку, любові, високого соціального статусу та визнання людей. Для четвертої частини досліджуваних властивий середній рівень спрямованості. Ці студенти переважно зацікавлені у професії, цікавляться професійно важливою інформацією, але їх фахова направленість не стійка і вибіркова. Лише меншість (21%) студентів економічного профілю характеризується вираженою професійною спрямованістю. Вони прагнуть до оволодіння обраною професією, яка їм подобається. Тому заклади вищої освіти мають створити таке освітнє середовище, що дозволить задовольнити потреби та інтересів здобувачів вищої освіти, враховуючи всі рівні професійної спрямованості студентів. При цьому важливо забезпечити збереження і розвиток

духовно-інтелектуальних цінностей, шляхом гуманізації освіти, що дозволить зорієнтувати процес навчання на формування особистості, компетентної в різних сферах практики – в галузі професійного, у міжособистісному спілкуванні, життєдіяльності в цілому.

Важливим напрямом задоволення потреб і інтересів здобувачів вищої освіти є формування індивідуальної освітньої траєкторії, а саме: навчання здійснюється за Індивідуальним навчальним планом, який розробляється на навчальний рік на підставі освітньої програми, навчального плану і включає всі обов'язкові та вибіркові освітні компоненти; обрання здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін і рівня їх складності в обсязі не менше 25 % загальної кількості кредитів ЄКТС освітньої програми; індивідуалізація в організації самостійної роботи студента та в процесі проведення індивідуально-консультативних занять; можливість навчатися, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межах на засадах академічної мобільності.

Студентоцентрований підхід також передбачає організацію освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства, з використанням нових підходів до навчання та інтерактивної взаємодії між учасниками. Під час організації освітнього процесу відбувається орієнтація на результат навчання для реального працевлаштування та формується спільна відповідальність здобувачів вищої освіти і викладачів за цей результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко М.М. Студентоцентроване навчання в процесі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2019. № 4(31) С. 41–45.
2. Дорогань-Писаренко Л., Безкровний О., Лега О., Песцова-Світалка О. Університетська освіта : навч. посіб. Полтава : ПДАА, 2020. 142 с.
3. Заблоцька О.С., Ніколаєва І.М. Студентоцентризм як тренд сучасної освіти. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. 2021. Випуск 194. С. 29–33.
4. Колот А.М. Студентоцентризм як вектор розвитку економічної освіти та підвищення якості освітніх послуг. *Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті* : тези доповідей Всеукраїнської науково-методичної конференції за міжнародною участю (2–3 березня 2016 р.). Київ : КНЕУ, 2016. С. 24–29.
5. Паламарчук О. Викладання в університеті на засадах лідерства : навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с.
6. Песцова-Світалка О.С. Особливості ціннісної сфери студентів економічного профілю із різним рівнем професійної спрямованості : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр». Полтава, 2021. 123 с.
7. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 22.04.2021).
8. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 26.04.2021).

9. Положення про організацію освітнього процесу в Полтавській державній аграрній академії. Полтава, 2020. URL: https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproosvitniyproces15042020_1.pdf (дата звернення: 15.11.2021).
10. Равчина Т., Шемелюк Г. Організація освітнього процесу в системі фахової передвищої освіти у вимірі законодавчих змін. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2019. Випуск 34. С. 198–208.
11. Сосницька Н., Глікман С. Студентоцентризований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Випуск 1. С. 377–381.
12. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ "ЦС", 2015. 32 с. URL: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення: 25.12.2021).
13. Чумак М. Методологічні виміри студентоцентризованого навчання у сучасній вищій школі. *Особистість студента та соціокультурне середовище університету в суспільному контексті*: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 травня 2020 р., м. Київ). Київ, 2020. С. 130–132.
14. Edwards, R. Meeting individual learner needs: power, subject, subjection. In C. Paechter, M. Preedy, D. Scott, and J. Soler (Eds.). *Knowledge, Power and Learning*. London: SAGE, 2001. P. 123–145.
15. Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique. URL: http://media.ehea.info/file/2009_Leuven_Louvain-laNeuve/06/1/Leuven_Louvainla-Neuve_Communique_April_2009_595061.pdf (дата звернення: 02.12.2021).

REFERENCES:

1. Boiko M.M. (2019) Studentotsentrovane navchannia v protsesi upravlinnia yakistiu profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [Student-centered learning in the process of quality management of future teacher training]. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*, no. 4(31), pp. 41–45. (in Ukrainian)
2. Dorohan-Pysarenko L., Bezkravnyy O., Leha O., Pestsova-Svitalka O. (2020) *Universytetska osvita: navch. posibnyk* [University education: manual]. Poltava: PDAA, 142 p. (in Ukrainian)
3. Zablotska O.S., Nikolaieva I.M. (2021) Studentotsentryzm yak trend suchasnoi osvity [Student-centeredness as a trend of modern education]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogichni nauky*, no. 194, pp. 29–33. (in Ukrainian)
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2014) The Law of Ukraine «About Higher Education». Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (accessed 22 April 2021).
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2017) The Law of Ukraine «About Education». Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (accessed 22 April 2021).
6. Kolot A.M. (2016) Studentotsentryzm yak vektor rozvytku ekonomichnoi osvity ta pidvyshchennia yakosti osvitnikh posluh [Student-centeredness as a vector for the development of economic education and improving the quality of educational services]: Materialy Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii za mizhnarodnoiu uchastiu «Studentotsentryzm u systemi zabezpechennia yakosti osvity v ekonomichnomu universyteti» [Proceedings of the All-Ukrainian scientific-methodical conference with international participation "Student-centeredness in the quality assurance system of education at the University of Economics"] (2–3 March 2016, Kyiv). (in Ukrainian)
7. Palamarchuk O. (2016) *Vykladannia v universyteti na zasadakh liderstva: navch. posib.* [Teaching at the university on the basis of leadership: manual]. Kyiv: DP «NVTs «Priorytety», 40 p. (in Ukrainian)
8. Pestsova-Svitalka O.S. (2021) *Osoblyvosti tsinnisnoi sfery studentiv ekonomichnoho profilu iz riznym rivnem profesiinoi spriamovanosti* [Features of the value sphere of students of economic profile with different levels of professional orientation]: *kvalifikatsiina robota na zdobuttia osvitnoho stupenia «Mahistr»*. Poltava, 123 p. (in Ukrainian)
9. Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v Poltavskii derzhavnii ahrarnii akademii (2020) [Regulations on the organization of the educational process in the Poltava State Agrarian Academy]. Available at: https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproosvitniyproces15042020_1.pdf (accessed 12 November 2021).
10. Ravchyna T., Shemeliuk H. (2019) Orhanizatsiia osvitnoho protsesu v systemi fakhovoi peredvyshchoi osvity u vymiri zakonodavchikh zmin [Organization of the educational process in the vocational before higher education system in terms of legislative change]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya pedagogichna*, no. 34, pp. 198–208. (in Ukrainian)
11. Sosnytska N., Hlikman S. (2017) Studentotsentrovanyi pidkhid do profesiinoi osvity v umovakh staloho rozvytku suspilstva [A student-centered approach to professional education in terms of a sustainable community development]. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii; Seriya: Pedagogichni nauky*, no. 1, pp. 377–381. (in Ukrainian)
12. Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity (ESG) [Standards and recommendations for quality assurance in the European Higher Education Area] (2015). Kyiv: TOV "TsS", 32 p. Available at: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (accessed 25 December 2021).

13. Chumak M. (2016) Metodolohichni vymiry studentotsentrovanooho navchannia u suchasnii vyshchii shkoli [Methodological dimensions of student-centered learning in modern higher education]: Materialy IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Osobystist studenta ta sotsiokulturne seredovyshche universytetu v suspilnomu konteksti» [Proceedings of the IV All-Ukrainian scientific-practical conference "Student identity and socio-cultural environment of the university in the social context"] (18 May 2020, Kyiv). (in Ukrainian)
14. Edwards, R. (2001) Meeting individual learner needs: power, subject, subjection. In C. Paechter, M. Preedy, D. Scott, and J. Soler (Eds.). Knowledge, Power and Learning. London: SAGE, pp. 123–145.
15. Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique. Available at: http://media.ehea.info/file/2009_Leuven_Louvain-la-Neuve/06/1/Leuven_Louvainla-Neuve_Communique_April_2009_595061.pdf (accessed 02 December 2021).